

УДК 373.5.016:821.161.1.09"1984/1990"
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.5>

Н. В. Гоголь

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ ДУМЦІ ПЕРІОДУ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ 1984–1990 РОКІВ

У статті зазначено, що в умовах сучасної гуманітарної парадигми шкільної літературної освіти, компетентнісних орієнтирів усвідомлюється важливість комплексного підходу до використання культуротворчого впливу суміжних видів мистецтва на формування юної особистості. Підкреслено, що виклики сьогодення диктують необхідність обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти на основі конструктивно-критичного осмислення теоретико-методичних ідей учених минулого століття. Досліджено генезу педагогічних і методичних ідей реалізації культурологічного підходу до навчання літератури в практиці роботи закладів загальної середньої освіти періоду освітньої реформи 1984–1990 рр. Обґрунтовано важливість використання продуктивних теоретико-методичних надбань учених із зазначеної проблеми для ефективного розвитку сучасної теорії й практики навчання літератури. Акцентовано на причинах активізації культурологічного напрямку у шкільній літературній освіті періоду реформи 1984–1990 рр., що були розвитком міжпредметних та міжмистецьких зв'язків. Розглянуто продуктивні надбання української вченої В. Гречинської з проблеми міжпредметної та міжмистецької взаємодії у шкільній літературній освіті. Актуалізовано погляди вченої щодо навчання російської літератури з урахуванням ідей культурологічного підходу. Доведено, що у науково-методичному доробку В. Гречинської обґрунтовано методику комплексного використання суміжних видів мистецтва (живопису, графіки, скульптури, мистецтва кіно тощо) як дієвих засобів реалізації культурологічного підходу на уроках російської літератури. Підкреслено, що запропоновані В. Гречинською оптимальні форми, методи і прийоми роботи із засобами суміжної образотворчості на основі їх діалогічної взаємодії сприяють поглибленню знань літературознавчого і мистецтвознавчого характеру, осягненню учнями літературного твору як унікального тексту культури, усвідомленню законів творення образів у суміжних видах мистецтва, розумінню їх специфіки, формуванню вмінь аналізувати та інтерпретувати літературні твори у мистецькому контексті. Підсумовано, що теоретико-методичні настанови В. Гречинської із зазначеної проблеми стали базовою основою для конструктивно-критичного осмислення ученими проблеми культурологічної спрямованості змісту шкільної літературної освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Ключові слова: урок літератури, культурологічний підхід до навчання російської літератури, мистецтво слова, суміжні види мистецтва, науково-методичний доробок української вченої В. Гречинської, шкільна реформа 1984–1990 рр.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку шкільної літературної освіти значна увага приділяється навчанню української і зарубіжної літератури на засадах культурологічного підходу, а саме в аспекті глибокого осмислення духовних цінностей та поетики літературних явищ і фактів у контексті культури, вивчення літературних творів у зв'язках з іншими видами мистецтва. В умовах гуманітарної парадигми шкільної літературної освіти дедалі глибше усвідомлюється важливість комплексного підходу до використання культуротворчого впливу суміжних видів мистецтва на формування юної особистості, що регламентовано у низці державних документів, а саме: Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти. У Концепції літера-

турної освіти реалізація культурологічної лінії передбачає вивчення літератури у контексті розвитку культури й мистецтва (література як мистецтво слова), розгляд літературних творів у взаємозв'язках із живописом, музикою, кіно та іншими видами мистецтва, використання культурологічного принципу, що забезпечуватиме розширення світогляду учнів, визначення місця літератури серед інших видів мистецтва та в духовній культурі народу й людства [3].

Компетентнісні орієнтири шкільної літературної освіти вказують на необхідність визначення культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічній думці періоду шкільної освітньої реформи 1984–1990 років, що полягає у дослідженні генезису педагогічних і методичних ідей реалізації культурологічного підходу до навчання літератури в практиці роботи закладів

загальної середньої освіти, а також в обґрунтуванні важливості використання продуктивних теоретико-методичних надбань учених із зазначеної проблеми для ефективного розвитку сучасної теорії й практики навчання літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Конструктивно-критичне осмислення проблеми культурологічного підходу в освіті представлено у працях учених-педагогів І. Балхарової, Є. Бондаревської, М. Бастуна, В. Гури, І. Зязюна, І. Колмолгорової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, І. Якиманської та інших учених.

У літературній освіті проблема культурологічного підходу отримала свою послідовну розробку в наукових розвідках провідних вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких – Г. Ачкасова, К. Богачов, М. Борецький, А. Вітченко, Н. Волошина, Є. Волощук, Г. Гладишев, А. Градовський, В. Доманський, С. Жила, Д. Затонський, М. Жулинський, О. Ісаєва, З. Кирилюк, Ж. Клименко, Ю. Ковбасенко, Л. Мірошніченко, І. Мойсєєв, Д. Наливайко, О. Ніколенко, Л. Нежива, Є. Пасічник, О. Покатілова, О. Пронкевич, С. Сафарян, Н. Свіріна, О. Слоньовська, Ю. Султанов, Б. Шалагінов, К. Шахова, З. Шевченко, Т. Яценко та інші.

Наукові розвідки вчених демонструють як розмаїття окремих аспектів зазначеної теми, так і багатство сучасних підходів до її осмислення, що полягають в обґрунтуванні необхідності урізноманітнення методів і прийомів, видів і форм роботи з текстом художнього твору, розробки методичної системи культурологічного аналізу літературного тексту, упровадження інноваційних технологій навчання української і зарубіжної літератури тощо.

Виділення невирішених завдань дослідження. Нині широке проблемне коло науково-методичних ідей учених 1980-х–1990-х рр. щодо реалізації культурологічного підходу до навчання літератури засобами міжпредметної та міжмистецької взаємодії не є об'єктом системного дослідження сучасними вченими. Тому в умовах компетентнісних орієнтирів сучасної шкільної літературної освіти актуальності набула об'єктивна потреба в ретроспективному аналізі, актуалізації та творчій реалізації нагромадженого прогресивного методичного досвіду в практиці навчання літератури на культурологічних засадах періоду освітньої реформи 1984–1990 рр.

Мета статті – розкрити теоретичні й практичні основи реалізації культурологічного підходу до навчання російської літератури у закладах загальної середньої освіти засобами міжпредметної і міжмистецької взаємодії, що представлені у науково-методичній думці періоду освітньої реформи 1984–1990 рр.

Виклад основного матеріалу. Становлення літературної освіти та формування теорії і практики навчання курсів літератури завжди було

актуальною проблемою вітчизняної школи. Пошук оптимальних шляхів розвитку шкільної освіти викликав у 80-х–90-х рр. XX століття дискусію про гуманітарну освіту, в межах якої обговорювалося питання і про викладання літератури, літературну освіту, її роль та значення і про те, яким повинен бути учитель-словесник тощо. Із початком реформи 1984 року у шкільній літературній освіті зміни, що відбулися в гуманітарній парадигмі шкільної літературної освіти, пов'язані із системністю та цілісністю гуманітарного знання, а також із розвитком міжпредметних зв'язків на основі інтеграції наукових знань у теоретичних дослідженнях і в практичній діяльності, стали причинами активізації культурологічного напрямку в шкільній літературній освіті у 80-х роках ХХ ст. [1, с. 234–407].

Відповідно до постанови Центрального Комітету Компартії України і Ради Міністрів Української РСР роль літератури полягала у формуванні духовно багатой, гармонійно розвиненої особи з високими моральними ідеалами й естетичними потребами. Викладання літератури в середній школі здійснювалося на основі вивчення творів видатних митців російської, української, загалом радянської й зарубіжної класики. Міністерствам освіти та культури УРСР, Державному комітету УРСР з кінематографії разом із творчими спілками було доручено «розробити програми й посібники для факультативних занять і позакласної роботи з музики, художньої, літературної творчості та кіномистецтва», а також «ширше залучати діячів культури і мистецтва до безпосередньої участі в роботі з дітьми» [6]. Тому посиленню ролі і значущості міжмистецьких і міжпредметних зв'язків у ході навчання літератури сприяли об'єктивні процеси, що відбувались у культурі останніх десятиліть доби радянської епохи.

Серед словесників поживився інтерес до використання на уроках літератури суміжних видів мистецтва, художній твір розглядався як витвір словесного мистецтва у взаємодії та діалозі з іншими видами мистецтва (образотворче мистецтво, музика, кіномистецтво, мистецтво театру тощо), художня культура почала усвідомлюватися «не просто як тло, а як смисловий компонент літературного твору та основа його інтерпретації» [4, с. 7].

Розробкою культурологічного підходу як домінуючого щодо аналізу художнього твору займалися провідні українські та зарубіжні вчені-методисти, дослідники, активні вчителі-словесники (Л. Айзерман, О. Бандура, В. Беленький, Т. Браже, Н. Волошина, В. Гречинська, М. Кудряшов, С. Курганов, Т. Курдюмова, С. Лавлинський, В. Маранцман, Є. Пасічник, В. Троїцький, О. Фролова, М. Черксова та ін.). За основу культурологічного діалогу ними були визнані прийоми проблемного

навчання, а також концепція «занурення» учнів у культуру тієї епохи, література якої вивчалась.

Реформа загальноосвітньої та професійної школи 1984 року розкрила певні можливості для взаємодії у вивченні російської, української, зарубіжної літератури та літератури народів СРСР. Головне завдання реформи передбачало «покращення художньої освіти та естетичного виховання учнів, необхідність розвивати почуття прекрасного, формувати високі естетичні смаки, уміння розуміти і цінувати твори мистецтва <...> використовувати задля цього можливості кожного предмета, особливо літератури...» [5, с. 48].

Фаховий інтерес для нас становлять науково-методичні розвідки української дослідниці В. Гречинської, що стали основою для подальших педагогічних пошуків методики навчання української і зарубіжної літератури та плідними передумовами розвитку літературної освіти другої половини ХХ – початку ХХІ століття на засадах культурологічного підходу. Вважаємо за необхідне зупинитись на науково-методичному доробку вченої, у якому актуалізовано питання навчання російської літератури на засадах культурологічного підходу.

У контексті предметного поля нашого дослідження актуальними є педагогічні погляди української вченої В. Гречинської, втілені напередодні освітньої реформи 1984 року в навчально-методичному посібнику «Наочність на уроках російської літератури» [2]. В. Гречинська у науково-методичних дослідженнях зауважувала про безсистемне використання вчителями засобів наочності на уроках літератури, наголошувала на доцільності використання творів суміжних видів мистецтва на уроках російської літератури на основі їх ідейно-тематичної єдності та композиційно-стильових особливостей. Серед причин неухважного ставлення з боку педагогів до суміжних образотворчостей, зокрема творів живопису, учена виділяє такі: неузгодженість у підходах до використання мистецьких творів у педагогіці та методиці літератури; суб'єктивний підхід до відбору, аналізу та оцінки суміжних видів мистецтв; недостатнє забезпечення шкіл необхідними наочними посібниками; недостатня розробленість проблеми використання творів живопису на уроках літератури у 8–10-х класах у навчально-методичній літературі тощо.

Робота на уроці літератури з творами суміжних видів мистецтва, на думку вченої, має відбуватись із дотриманням таких вимог: забезпечувати виконання навчально-виховних завдань уроку, сприяти кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу, бути доступною учням певної вікової категорії, поглиблювати теоретико-літературні знання школярів, формувати у них уміння самостійної роботи над творами живопису і графіки.

Робота над суміжними видами мистецтва на уроці літератури, на переконання ученої, передбачає накопичення знань учнів у галузі літературознавства та мистецтвознавства (понять, термінів), розширення досвіду роботи з відповідною довідковою літературою тощо. Це сприятиме формуванню у школярів умінь визначати тему та ідею творів мистецтва, аналізувати твори літератури, живопису, графіки, скульптури в єдності їх змісту та форми, порівнювати, зіставляти, висловлювати оцінне ставлення до сприйнятого мистецького полотна.

Актуально В. Гречинською порушено питання про те, який обсяг літературознавчої і мистецтвознавчої інформації мають засвоїти учні основної і старшої школи на уроках російської літератури. На основі аналізу програм з історії, української і російської літератури, а також образотворчого мистецтва учена доходить висновку про те, що у 4–7-х класах школярі отримують досить ґрунтовні відомості про види і жанри образотворчого мистецтва, засоби виразності, зображальні можливості живопису і графіки, інформацію про життєвий і творчий шлях знаних художників тощо. Водночас учена відзначає вміння, якими оволодівають учні під час роботи над творами суміжної образотворчості на уроках літератури, а саме: визначати тему та ідею творів образотворчого мистецтва, у єдності форми та змісту аналізувати сюжетно-композиційну побудову репродукцій мистецьких полотен живопису, графіки, фото скульптурних пам'яток, встановлювати спільне та відмінне у декількох картинах близької тематики тощо [2, с. 54].

Проте у 8–10-х класах, на переконання В. Гречинської, відповідно до вимог літературної освіти робота над поповненням літературознавчих і мистецтвознавчих відомостей має носити системний характер, що безперечно позначиться на зацікавленості учнів творами живопису, привчить їх за необхідності звертатися до мистецтвознавчої літератури задля розширення власного кругозору, а також формуватиме вміння висловлювати власне ставлення до творів живопису та графіки з метою глибшого осягнення літературних творів.

Цінними для сучасної методики літератури є думки вченої щодо системи роботи над творами суміжних видів мистецтва, що передбачає ознайомлення старшокласників на уроці літератури із життєвим та творчим шляхом митця (тематика творчості, індивідуальний стиль, мистецький напрям, епоха, у яку творив діяч, тощо). Отримані відомості історичного, літературознавчого та мистецтвознавчого характеру сприятимуть розширенню кругозору учнів, формуватимуть культурну компетентність, виховуватимуть потребу у читанні літературних творів задля естетичної насолоди,

спонукатимуть зацікавлення набутками інших культур тощо. Учена підкреслювала важливість застосування міжпредметних зв'язків на уроках літератури, наголошувала на доцільності ознайомлення учнів основної і старшої школи із засобами типізації художніх образів, які вони отримують під час роботи над літературними творами, а також «закріплюють, уточнюють і поглиблюють у процесі роботи над творами образотворчого мистецтва» [2, с. 64]. В. Гречинська переконливо доводила, що учитель на уроках літератури має звертати увагу учнів на композиційну побудову художнього полотна з метою визначення його ідейно-тематичної спрямованості (майстерне використання художником першого та другого плану, розміщення предметів, портрету героїв, пейзажного фону тощо). Проте деякі позиції методистів щодо доцільності застосування окремих принципів та методів у процесі використання на уроках літератури суміжних образотворчостей викликали у вченої заперечення. В. Гречинська стверджувала, що під час ознайомлення учнів із творами живопису та скульптури учитель не повинен суворо дотримуватися принципу історизму, а отже, «запропонована М. Щиряковим система роботи над використанням суміжних видів мистецтва не може розглядатися лише в історичному аспекті» [2, с. 37]. Урок літератури учена розглядала як творче спілкування учителя й учнів, в основі якого – художній текст, тому вчителю необхідно рухатись від мистецтва слова до суміжної образотворчості.

Фаховий інтерес для нас становить запропонована В. Гречинською класифікація наочності, у якій суміжні види мистецтва вчена виділяє в окрему групу: 1. Предметно-зображальна (фото-матеріали, макети і т.п.) і символіко-схематична (літературно-історичні карти, схеми, таблиці, діаграми, плани, записи на дошці і т.п.) наочність, під час сприймання якої головну роль виконує зоровий аналізатор. 2. Емоційно-слухова наочність, яка сприймається за допомогою слуху. До неї вчена відносила записи художнього читання, виступи письменників й інші фонозаписи. 3. Твори суміжних видів мистецтва: репродукції живописних картин, графіка, музика, кіно, театр [2]. Отже, учена обґрунтувала доцільність синтезу вивчення літературного тексту та творів інших видів мистецтва, акцентувала на важливості розкриття особливостей художніх творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті.

Великого значення В. Гречинська надавала створенню методики роботи з текстом художнього твору із використанням засобів живопису. Значну увагу у процесі роботи над текстом художнього твору на уроці літератури у старшій школі учена надавала використанню творів графіки (станковий малюнок, гравюра, ілюстрації, плакати).

На її переконання, «робота з ілюстраціями привчає учнів розмірковувати над зображально-виражальними засобами двох видів мистецтва, що сприяє розвитку їхнього художнього бачення, творчої уяви, розширює естетичний кругозір» [2, с. 60].

В. Гречинська акцентувала на важливості ознайомлення учнів 8–10-х класів із теоретичними відомостями про специфічні особливості ілюстрацій як видів живописного мистецтва, їх різновиди, принципи створення тощо. На її думку, за період навчання у загальноосвітній школі учні на уроках літератури мають ознайомитись із такими видами графічного жанру: ілюстраціями-портретами, на основі яких здійснюється характеристика літературного героя; психологічними ілюстраціями, які допомагають розкрити характер героя художнього твору, його ставлення до інших персонажів; предметно-пізнавальними ілюстраціями, які відтворюють побут, явища природи, пейзаж у художньому творі; ілюстраціями, що відображають сюжетні лінії у творі; ілюстраціями, що передають настрій, головну думку, авторську ідею, допомагають у сприйманні літературного твору.

Ученою запропоновано алгоритм аналізу літературного твору у єдності із суміжними образотворчостями, а саме: встановлення зв'язку між літературним твором та ілюстраціями; визначення спільних та відмінних мотивів і образів в ілюстраціях різних художників до поданого художнього твору; висловлення оцінних суджень учнів на основі зіставлення кількох ілюстрацій; формування в учнів умінь зіставляти ілюстрації з літературними творами, висловлювати оцінне ставлення до аналізованих мистецьких полотен тощо [2, с. 79]. Серед умінь і навичок, які мають бути сформовані в учнів 4–8-х класів на уроках літератури на основі взаємодії мистецтв, учена виділяла такі: розуміти й переказувати зміст живописного полотна чи ілюстрації; здійснювати аналіз репродукції картини, портрета; оцінювати майстерність використання художником зображально-виражальних засобів; на практичному рівні розрізняти твори живопису і графіки, їхні види та жанри (портрети, пейзажі, побутові картини та інші). У 8–10-х класах уміння й навички учнів розширюються та удосконалюються, що позначається на «прочитанні» творів живопису, словесному малюванні за картиною, аналізі ілюстрацій до літературних творів одного чи кількох художників, написанні творів на основі розглянутих мистецьких шедеврів [2, с. 66–67].

З метою успішного формування в учнів старшої школи умінь і навичок роботи з творами живопису, на думку В. Гречинської, важливим є ознайомлення з біографічними відомостями про письменника, з репродукціями його портретів у різні періоди життя з метою усвідомлення світо-

глядних позицій митця, осягнення історико-культурного простору, у якому доводилося творити авторові тощо. Серед методів та методичних прийомів роботи з текстом художнього твору учена пропонувала використовувати розповідь, бесіду, повідомлення, доповідь, усний чи письмовий твір тощо [2, с. 72].

У навчально-методичному посібнику ученою акцентовано на виваженості у відборі суміжних образотворчостей з метою вирішення літературознавчих завдань уроку. Відповідно до запропонованих програмою тем уроків російської літератури ученою фахово представлено перелік живописних полотен, окремих видань альбомів із поданими творами образотворчого мистецтва, засобів наочності (діафільми, кінофрагменти, звукопис відтворення окремих сцен у виконанні акторів театру тощо), окреслено мету та способи їх застосування на різних етапах уроку, а також розроблено орієнтовні запитання і завдання, які доцільно використати на уроці під час роботи над творами суміжних видів мистецтва [2].

Результати впроваджені у практику роботи школи методики роботи із текстом художнього твору у єдності із суміжними образотворчостями дали можливість ученій зробити висновок про те, що систематичне використання на уроках літератури засобів наочності сприяє розвитку усного та писемного мовлення, творчої уяви школярів, формуванню умінь зіставляти твори образотворчого мистецтва з літературними шедеврами, оцінювати засоби творення образів, утілені в кожному з видів мистецтва, виражати власне ставлення до суміжних образотворчостей, що сприяє усвідомленню учнями довершеності літературного твору як мистецтва слова [2, с. 104]. Отже, вивчення художніх творів у єдності із суміжними видами мистецтва учена розглядала як могутнє джерело культурологічної інформації.

Висновок. У період проведення освітньої реформи 1984–1990 рр. учитель мав можливість уявити викладання курсу літератури як цілісної системи, передбачити результати своєї роботи і діяльності учнів, забезпечити ефективне вирішення освітньо-виховних завдань курсу.

Продуковані українською вченою В. Гречинською настанови стали для вчених-методистів кінця ХХ – початку ХХІ століття важливим методичним орієнтиром у визначенні ефективних чинників реалізації культурологічного підходу в процесі навчання української і зарубіжної літератури; розробленні методичної системи культурологічного аналізу творів літератури, обґрунтування синтезу вивчення літературного тексту та творів інших видів мистецтва; розкритті соціокультурної, морально-етичної, гуманітарної, естетичної спрямованості освітнього процесу.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в аналізі науково-методичного доробку провідних зарубіжних учених щодо проблеми реалізації культурологічного підходу до вивчення творів зарубіжних письменників на уроках російської літератури періоду шкільної реформи 1984–1990 рр.

Список використаної літератури:

1. Бахтин М.М. *Формы времени и хронотопа в романе : Очерки по исторической поэтике. Вопросы литературы и эстетики.* Москва : Художественная литература, 1975. С. 234–407.
2. Гречинская В.С. *Наглядность на уроках русской литературы : пособие для учителя.* Киев : Радянська школа, 1983. 152 с.
3. Концепція літературної освіти, 26 січня 2011 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/13508.
4. Мельник А. Внесок Л.Ф. Мірошніченко у розвиток проблеми навчання зарубіжної літератури у культурологічному контексті. *Всесвітня література в сучасній школі*, 2013, № 5 (387). С. 7–12.
5. О реформе общеобразовательной и профессиональной школы. *Сборник документов и материалов.* Москва : Политиздат, 1984. 112 с.
6. Постанова Центрального Комітету Компартії України і Ради Міністрів Української РСР «Про подальше вдосконалення загальної середньої освіти молоді і поліпшення умов роботи загальноосвітньої школи» від 10. 07. 1984 р. № 281. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP840281.html.

Hohol' N. Culturological approach to the Literature teaching in the scientific and methodological thought of the educational reform period of 1984–1990

The author states the importance of a comprehensive approach to the use of cultural and creative influence of related arts on forming a young personality in the context of the modern humanitarian paradigm of school literary education and competence approach. It is claimed that contemporary challenges dictate the need to substantiate the culturological bases of the school literary education content from the perspective of a constructive and critical understanding the theoretical and methodological ideas of scientists of the last century. The genesis of pedagogical and methodical ideas of the culturological approach realization to Literature teaching in the work practice of general secondary education establishments of the educational reform period of 1984–1990 is investigated. The importance of using the productive theoretical and methodological achievements of scientists on this problem for the effective development of modern theory and practice of Literature teaching is studied. Particular attention is paid to

the reasons for the intensification of the culturological policy in school literary education of the reform period of 1984–1990, which contributed to development of interdisciplinary and inter-art connections. The efficient achievements of the Ukrainian scientist V. Hrechynska on the problem of interdisciplinary and inter-arts interaction in school literary education are considered. The views of the scientist on the Russian literature teaching are updated, taking into account the ideas of the culturological approach. The paper argues that in V. Hrechynska's scientific and methodological works the complex use of related arts (painting, graphics, sculpture, cinematography, etc.) as effective means of realizing the culturological approach in Russian literature classes is substantiated. The author has established the fact that the optimal forms, methods and techniques of work with the means of related arts proposed by V. Hrechynska on the basis of their dialogical interaction contribute to deepening the knowledge of literary and art studies, understanding a literary work as a unique text of culture, awareness of the image creation specifics in related arts, knowing their characteristic features, forming the skills to analyze and interpret literary works in an art context. The results of the study suggest that the theoretical and methodological guidelines of V. Hrechynska on this problem became the fundamental basis for constructive and critical researchers' understanding the problem of culturological content of the school literary education in the late XX – early XXI century.

Key words: *Literature lesson, culturological approach to Russian literature teaching, art of words, related arts, scientific and methodological achievements of the Ukrainian scientist V. Hrechynska, school reform of 1984–1990.*